

Калашникова С. В.

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна, Науково-технічна бібліотека

Каіра А. О.

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна, Науково-технічна бібліотека

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК ВНЗ

Розглянуто питання впровадження інновацій в інформаційно-бібліографічну діяльність університетської бібліотеки. У зв'язку з впровадженням інноваційної моделі бібліотеки університету та новими технологіями розглядається питання використання інновацій, нових форм та методів роботи в бібліографічній діяльності науково-технічної бібліотеки ДНУЗТ. Вивчаються основні питання, пов'язані з інформаційно-бібліографічним обслуговуванням наукової спільноти та студентів університету.

Ключові слова: університетські бібліотеки, бібліографознавство, інформаційно-бібліографічна діяльність, інновації, інформаційні технології, наукометричні бази даних, показники, довідки, УДК.

В сучасних умовах бібліотечна справа опинилася на самому вістрі процесів розроблення та впровадження нових підходів і технологій – управлінських, інформаційних, виробничих, соціальних, гуманітарних. Відбувається доволі динамічна заміна методів інформаційної діяльності. В час змін важливим напрямом роботи залишається бібліографічний, котрий є вагомою складовою діяльності будь-якої книгозбірні [7]. Формується глобальний електронний бібліотечно-інформаційний простір. Підвищується роль і значення бібліографічної інформації. Відбулося переосмислення самого терміну «бібліографія». Нині бібліографія розглядається як діяльність (організаційно-управлінська, виробнича, науково-методична та науково-дослідна) по забезпеченню функціонування (дії) бібліографічної інформації в суспільстві.

Бібліографи досліджують різні питання бібліографічної діяльності: теорії та практики бібліотечної та бібліографічної роботи, проблеми інформаційно-бібліотечної

освіти в Україні й світі, питання національної бібліографії, особливості сучасного довідково-бібліографічного обслуговування, питання бібліографознавства, книгознавства, інформатики, інформаційно-пошукових систем, бібліографічних показників та ін. Відбувається процес інтеграції новітніх технологій з традиційними процесами бібліографічної діяльності.

Головна функція інформаційно-бібліографічної роботи бібліотеки ВНЗ полягає в інформаційному забезпеченні навчального та наукового процесів. Вона включає широкий спектр діяльності: інформаційно-бібліографічне обслуговування користувачів, інформування професорсько-викладацького складу та студентів, створення бібліографічних показників та власних БД, допомога в індексуванні наукових статей тощо. Повнота та оперативність задоволення інформаційних потреб користувачів є основою цієї діяльності. Впровадження новітніх технологій змінює форми та методи інформаційно-бібліографічної роботи, які в свою чергу передбачають використання нових джерел інформації, впровадження нових послуг та новітніх бібліотечних технологій.

Сучасні бібліографи активно вивчають різні питання бібліографічної діяльності. Опрацьовують нові форми та методи роботи, що відповідають тенденціям розвитку сучасного суспільства відповідно вимогам технологічних вінь XXI ст.

Метою діяльності бібліотек ВНЗ є інформаційна підтримка навчальних і наукових процесів; сьогодні це базується на можливостях вільного і необмеженого доступу до джерел інформації та ефективного використання накопиченого документального потенціалу та реалізується через надання користувачам необхідної інформації в оптимальний термін. Модернізація змісту діяльності бібліографічної служби відбувається за такими пріоритетними напрямками: якісне формування інформаційних ресурсів, поєднання паперових та електронних носіїв інформації; спрямованість на виявлення та задоволення потреб реальних та потенційних користувачів; активне використання новітніх інформаційних технологій, створення нових бібліотечних продуктів і послуг, відмова від застарілих та модифікація існуючих. Сучасна маркетингова політика вимагає від бібліотеки аналізу наявних послуг і постійного їх удосконалення.

Особливістю роботи інформаційно-бібліографічного відділу бібліотеки ДНУЗТ є інформаційно-бібліографічне забезпечення наукової діяльності та навчально-виховного процесу. Світові перспективи розвитку університетських бібліотек по задоволенню освітніх і наукових потреб засновані на широкому використанні електронних ресурсів. Дуже широко використовуються в університетських бібліотеках такі види електронних

джерел як бази даних (БД). З метою максимально повного інформаційного забезпечення науково-дослідної діяльності, бібліотека ДНУЗТ розширює доступи як до власних колекцій електронних видань, так і до світових документальних наукових ресурсів – ліцензованих комерційних БД, вільнодоступних інтернет-ресурсів, БД науково-технічної інформації у тестовому доступі. Так, сьогодні вчені університету мають можливість користуватися продуктами комерційних інформаційних систем та БД: Elsevier (повнотекстовою ScienceDirect, нідерл.), «Ліга – Закон», «Будстандарт», БД «Офіційний вісник України» (укр.), БД «Машиностроение. Локомотивостроение и вагоностроение», БД «Транспорт. Автоматика, телемеханика и связь на железных дорогах», БД «Транспорт. Управление перевозочным процессом на железных дорогах», БД «Энергетика. Генераторы прямого преобразования тепловой и химической энергии в электрическую» (рос.) та ін. [4].

Наукометричні БД є основними осередками трансформації знань і каналами подальшого застосування наукових результатів як головної інформаційної та соціальної характеристики університету, наукового колективу або окремого науковця [1].

З появою в науковому інформаційному просторі України нових інфосистем і ресурсів (Scopus, Google Scholar, ScienceDirect, eLibrary, DOAJ тощо), а також у зв'язку з проведенням державної політики України в сфері науки, що стоїть на засадах євроінтеграційного спрямування, підвищилась зацікавленість вчених у розповсюдженні результатів своїх досліджень та у підвищенні результативності їх наукової діяльності. Це стало суттєвим поштовхом до активних відвідувань інформаційно-бібліографічного відділу (фізично чи віртуального) науковцями ДНУЗТ і збільшення індивідуальних запитів, які потребують звернення до повнотекстових, наукометричних, реферативних баз даних та інформаційно-пошукових систем. Для того, щоб надати якісну кваліфіковану допомогу науковцям, бібліографи опанували роботу з наукометричними базами даних Web of Science, Scopus, Google Scholar, повнотекстовою ScienceDirect тощо [1]. Також, робота фахівця інформаційно-бібліографічного відділу спрямована на навчання та широке ознайомлення наукових працівників із особливостями моніторингу наукових публікацій у міжнародному інформаційному просторі.

Однією з найактуальніших проблем інтегрування вітчизняних вчених у сучасний інформаційний простір європейської наукової спільноти є формування системи інформаційних ресурсів, котра з необхідною повнотою має відображати концептуальні наукові дослідження українських науковців. За останні роки істотно змінився та набув

нових форм традиційний напрямок наукової роботи бібліотек – створення бібліографічних покажчиків. Вторинний бібліографічний ресурс у вигляді науково-допоміжних, тематичних, біобібліографічних покажчиків дає змогу розкрити результати наукової та педагогічної діяльності професорсько-викладацького складу університету, а користувачеві – бути проінформованим про важливі публікації науковців, аспірантів, студентів. В НТБ ДНУЗТ ведеться робота над створенням бібліографічних покажчиків із використанням комп'ютерних технологій; електронні версії покажчиків розміщуються в репозитарії на сайті бібліотеки (цифровий архів наукових праць – «eaDNURT» (<http://eadnurt.diit.edu.ua/>)).

Завданням акумулювання даних про наукові публікації вчених, інформування про ці ресурси університетської спільноти відповідає такий вид бібліографічних посібників, як біобібліографічний покажчик [2, 9]. При укладанні таких покажчиків ведеться велика кропітка робота по збору та систематизації матеріалу. Ця серія розкриває науковий доробок вчених, подає бібліографічні відомості й літературу про їх життя та діяльність і виконує ряд важливих функцій: інформаційне забезпечення потреб користувачів, відображення стану розвитку науки, освіти і практики навчального закладу, сприяння проведенню наукових досліджень. Біобібліографічний покажчик – не лише штрих до творчого портрету науковця, але й цінний матеріал до історії становлення і розвитку університету, його наукових шкіл [5]. Укладаючи бібліографічні покажчики, фахівці-бібліографи намагаються якомога повніше реалізувати свої інформаційні можливості та максимально забезпечити інформаційні потреби різних категорій користувачів.

Одним із основних видів інформаційно-бібліографічної діяльності є виконання бібліографічних довідок (тематичних, фактографічних, уточнювальних та адресних), які також трансформуються під впливом сучасних інформаційних технологій. За допомогою електронних інформаційних ресурсів розширюється простір для виконання всіх вище зазначених типів довідок. Впровадження телекомунікаційних засобів зв'язку наблизило бібліотеки до користувачів, які знаходяться за її межами [7, 8, 10]. Бібліографи виконують різної складності довідки та відправляють створені документи на електронні адреси користувачів, активно використовуючи електронну скриньку інформаційно-бібліографічного відділу та онлайн-службу віртуальної довідки, яка існує на сайті НТБ ДНУЗТ. З одного боку, поширення електронних інформаційних ресурсів (ЕІР) суттєво розширює можливості бібліографічного пошуку, з іншого – ускладнюється вибір оптимального джерела пошуку. Адже їх рекомендація бібліографом користувачеві потребує вивчення, оцінки, порівняння ЕІР, певного досвіду їх використання.

Ще однією з провідних функцій сучасної інформаційно-бібліографічної діяльності є робота з індексування наукових статей. Для цього використовується універсальна десятинна класифікація (УДК). Багато науковців звертаються до спеціалістів інформаційно-бібліографічного відділу за допомогою в присвоєнні шифру УДК на наукові статті, оскільки сучасні наукові видання вимагають, щоб кожна стаття мала правильний і точний шифр універсального коду. Процес передачі та отримання інформації в сучасному інформаційному суспільстві тісно пов'язаний з процесом систематизування (групування або класифікування), і з позиції сучасних соціальних комунікацій дане питання є актуальним для сучасного бібліографознавства, бібліотекознавства, книгознавства тощо [3, 6, 10]. Тому бібліографи НТБ ДНУЗТ приділяють значну увагу питанню УДК, а також слідкують за змінами та нововведеннями у цій сфері.

Підвищення дієвості інформації та зростання її ролі залежить від того, як ця інформація накопичується, аналізується та надається користувачам. Ефективний процес інформаційного забезпечення має базуватися на сучасних досягненнях інформаційних технологій, на використанні сучасних інформаційних форм та методів. Фахівці бібліотеки не тільки вивчають ринок інформаційних ресурсів, а й приділяють увагу багатоаспектному аналізу інформаційних потреб користувачів, всебічному вивченню використання ними первинної інформації та створення вторинної. Активізуючи й модернізуючи роботу в цьому напрямі, бібліотека спрямовує її на повноцінне інформаційне забезпечення науки й освіти через надання інформаційної підтримки основним напрямам наукових досліджень вчених університету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буй, Д. Scopus та інші наукометричні бази: прості питання та нечіткі відповіді [Текст] / Д. Буй, А. Білощицький, В. Гогунський // Вища школа. – 2014. – № 5-6. – С. 27–40.
2. Добко, Т. Бібліографічний показник у системі науково-інформаційного обслуговування користувачів [Текст] / Т. Добко, В. Шкаріна // Бібліотечний вісник. – 2016. – № 6. – С. 48–49.
3. Зайцева, Е. М. Развитие классификаций библиотечно-информационной сферы и форм их представления и использование [Текст] / Е. М. Зайцева // Научные и технические библиотеки. – 2016. – № 1. – С. 51–55.
4. Колесникова, Т. О. Бібліотека ВНЗ: відповідальність за поширення результатів наукових досліджень [Текст] / Т. О. Колесникова // Вища школа. – 2014. – № 5-6. – С. 7–26.

5. Ляшко, С. Бібліографія про українські персональні бібліографічні покажчики [Текст] / С. Ляшко // Бібліотечний вісник. – 2016. – № 2. – С. 47–50.
6. Набхан, Ю. Універсальна десяткова класифікація в системі соціальних комунікацій: підсумки роботи Книжкової палати України за 2010 рік [Текст] / Ю. Набхан // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 3.
7. Науменко, К. Представлення бібліографічної інформації на сайтах ОУНБ [Текст] / К. Науменко // Бібліотечна планета. – 2016. – № 1. – С. 36–38.
8. Сашкова, Л. О. Довідково-бібліографічне обслуговування читачів : метод. рек. [Текст] / Л. О. Сашкова, О. М. Травіна, Л. М. Конопля. – Харків: ХОУНБ, 2014. – 23 с.
9. Талалаєвська, М. Нові форми роботи з користувачами в бібліотеках різних країн [Текст] / М. Науменко // Бібліотечна планета. – 2016. – № 2. – С. 13–16.
10. Швецова-Водка, Г. Н. Справочно-библиографическое обслуживание: терминологический аспект [Текст] / Г. Н. Швецова-Водка, З. В. Романуха // Научные и технические библиотеки. – 2016. – № 3. – С. 71–84.
11. Joshua, D. Users' Assessment of E-Resources at the University Library of the University of the Philippines, Diliman [Text] / D. Joshua // Journal of Philippine Librarianship. – 2014. – № 34. – P. 1–13.

Калашникова С. В.

Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, Научно-техническая библиотека

Каира А. О.

Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, Научно-техническая библиотека

ТРАНСФОРМАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В ИНФОРМАЦИОННО-БИБЛИОГРАФИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БИБЛИОТЕК ВУЗОВ

Рассматривается вопрос внедрения инноваций в информационно-библиографическую деятельность университетской библиотеки. В связи с внедрением инновационной модели библиотеки университета и новыми технологиями рассматривается вопрос использования инноваций, новых форм и методов работы в библиографической деятельности НТБ ДНУЖТ. Изучаются основные вопросы, связанные с информационно-библиографическим обслуживанием научного сообщества и студентов университета.

Ключевые слова: университетские библиотеки, библиографоведение, информационно-библиографическая деятельность, инновации, информационные технологии, наукометрические базы данных, указатели, справки, УДК.

Kalashnikova S. V.

Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Scientific and Technical Library

Kaira A. O.

Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Scientific and Technical Library

TRANSFORMATION PROCESSES IN INFORMATION AND BIBLIOGRAPHICAL ACTIVITIES OF UNIVERSITY LIBRARIES

There was studied the question of innovations implementation in information and bibliographical activities of university library. Due to the introduction of innovative model of university library and new technologies consider the question of innovation usage, new forms and methods of work in bibliographical activities of Scientific and technical library of Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan. There were studied basic questions related to the information and bibliographical service of scientific community and university students.

Keywords: university libraries, bibliography, information and bibliographical activity, innovations, information technologies, scientometrical databases, indexes, information, UDC.